

**Richtig populär? Kriterien der Popularität von Musik.
Lied und populäre Kultur / Song and Popular Culture.
Jahrbuch des Zentrums für Populäre Kultur und Musik.
67. Jahrgang. Ed. Knut Holtsträter. Münster – New York:
Waxmann, 2022. 250 s. ISBN 978-3-8309-4675-5**

Populární hudba v širokém sociologickém pojetí (nikoli ve smyslu žánru pop music) patří ke kategoriím, které kriticky zkoumá a rozvíjí vědecké a dokumentační Centrum pro populární kulturu a hudbu při Univerzitě Alberta Ludwiga ve Freiburgu im Breisgau. Tomuto tématu věnovalo monotematické číslo ročenky, které stojí za pozornost pojetím předmětu a jako ukázka současných metodických přístupů. Nepřímo tak navazuje na svazek věnovaný populárním písním v „dlouhém 19. století“ (2020), zaměřený na dobové kontexty šíření písní a melodií a na jejich tištěná média (kramářská produkce, notované tisky, pohlednice). Freiburgské pracoviště s obsáhlými knihovnými a dokumentačními fondy má etnomuzikologické kořeny a vztahy k dějinám lidové a zlidovělé písně; vzniklo transformací bývalého Německého archivu pro lidovou píseň v roce 2014, tj. po sto letech jeho působení. Centrum rozšířilo dosavadní program prostřednictvím konceptu zlidovělé písně a zcela otevřelo svůj záběr k veškerým druhům populární hudby od raného novověku po současnost. Zabývá se tedy také hudebním životem od vzniku reprodukováného zvuku, který předmět rozšířil o nové formy recepce

a média kolektivní paměti masové povahy.

Redaktor Knut Holtsträter přistupuje ke zvolenému tématu kriticky a publikaci opatřil v titulu otázkou. Formuluje problémy, které souvisejí s koncepty trvání, mediality a recepce písní a hudby z takřka bezbřehé, neohrazené oblasti populární kultury. Zajímají ho především kritéria popularity v podmínkách reprodukováné hudby: Je to počet vydání nosičů, tj. ekonomicky měřitelné kritérium, a estetické otázky naproti tomu nehrají žádnou roli? Znamená to, že popularitu nelze odkrývat hermeneuticky a analyticky? Odpovědi obecnější platnosti v publikaci nejsou přímo vyjádřeny, směřují k nim však jednotlivé případové materiálové příspěvky čerpající z anglo- a germanofonních zdrojů.

Úvodní pojednání spoluautorů Henrika Almona (Berlín) a Vereny Liu (Greifswald) sleduje recepční program hudebního vydavatelství Ufaton z první poloviny 20. století z hlediska počtu exemplářů a ekonomického efektu. Vydavatelství využilo jednotlivých komerčně úspěšných titulů k jejich druhému zhodnocení, a to formou jejich výběru a spojování v nových hudebních úpravách, v nových

skladbách typu potpourri a nových „směsí“ oblíbených písní na zvukových nosičích. Podobné hledisko výkladu recepce a popularizace písní použil ve svém příspěvku Patrick Mertens (Heidelberg), avšak pro viktoriánské období Anglie, tj. pro dobu bez reprodukováného zvuku. V těchto podmínkách sleduje podobný význam trhu s tištěnými hudebními médii, která nabízela různé hudební verze oblíbených písní z opery *The Pirates of Penzance* (klavírní výtahy, úpravy jednotlivých písní, taneční instrumentální verze); některé z nich se šíří na internetu dodnes.

Také další texty pracují s pojmem „Musikmarkt“ (hudební trh), ale staví otázky popularity na sociologických hlediscích hodnotového žebříčku. Spoluautoři Knut Holtsträter, Lena Steinbauer (Freiburg) a Yvon Douville (Bécancour, Kanada) dokládají formování německé diskotéky šedesátých let 20. století jako žebříčku hitů v německém a v mezinárodním kontextu (Spojené království, USA a Kanada). Velký objem dat zpracovali i kvantitativně s ohledem na dobovou popularitu různých hudebních stylů a jejich přesahů (pop music, rock, folk ad.), popularitu vybraných písní a interpretů. Dalším krokem kvantitativní metodiky je vyhodnocení rozsáhlého souboru digitálních dat v pojetí Lorenze Kilchenmanna, Toni Bechtold a Rafaela Jergena (Luzern, Švýcarsko). Statistické ukazatele vypovídají podle autorů

dokonce o tvorbě „kánonu“ pop music a jeho proměnách, a to prostřednictvím preferovaných písní šířených hudebními alby. Blok uzavírá Andreas Meyer (Essen), který kvalitativními metodami sleduje vybraný hudební žánr zvaný skiffle v jeho periodách vzniku, popularity a úpadku. Dodejme, že originální ohlas našel také v české kultuře v hudební tvorbě bratrů Jiřího a Petra Traxlerových (Český skiffle). Z historických příspěvků zaujme téma znalce kramářských písní raného novověku a speciálně třicetileté války Eberharda Nehlsena (Oldenburg). Autor zpracoval dobový obraz vojevůdce Albrechta z Valdštejna, jak ho prezentují německé kramářské tisky. Analýza nabízí reflexi dobové oblíbenosti i zavržení osobnosti prostřednictvím specifického historického média masové povahy, které se podílelo na formování historické paměti.

O tom, že rozpětí přístupů ke studiu populární písně a hudby je velké, svědčí např. bibliografie z roku 1997, která obsahuje 450 stran údajů (Shepherd, John, ed. et al. *Popular music studies: A select international bibliography*. Milton Keynes: Lightning Source). V českém prostředí byl výzkum populární hudby spojen zejména od druhé poloviny 20. století s aktivitami muzikologa a amerikanisty Lubomíra Dorůžky a dále se studiem nonartificiální hudby. L. Dorůžka se vyjadřoval i k náročným stránkám estetiky a analýzy populárního zvukového umění. Podobné otázky nárokuje také redaktor

recenzované publikace; případové studie však nahlíží na popularitu písní a hudby především z hledisek historických a sociologických, včetně kvantitativně měřitelných kritérií v podmínkách reprodukování hudby (šíření a recepce, média, komerce). Etnomuzikologický pohled nabízí české prostředí. U nás vstupovala do sféry reprodukování populární hudby mohutným proudem také folklorní hudba, z kategorie populární hudby zpravidla vyřazovaná. Bylo to zejména prostřednictvím aktivit profesionálních hudebníků a rozhlasu, jejichž produkce ve druhé polovině 20. století ovlivňovala popularitu a interpretaci folkloru.

Monotematické číslo obsahuje i zprávy z výzkumného centra. Ty se týkají zejména budování hudebního archivu, jemuž freiburgské centrum věnuje značnou pozornost. Informují o digitalizaci velké písňové sbírky (dokumenty na papíře

a odpovídající zvukové nahrávky) a o pořízení historického exempláře mladšího modelu Edisonova fonografu (Diamond Disc Phonograph). Sbírkou zvukových zařízení byla v centru založena v roce 2017 a soustřeďuje hmotné artefakty spojené s reprodukcí hudby od voskových válečků po současné digitální nosiče.

Recenzovaná publikace obsahuje německé a anglické texty, tvořené z pozic muzikologie, hudební sociologie, etnologie a mediálních studií. Prezentuje vybrané západoevropské přístupy a spoluautorsky jeden americký pohled na zkoumání otázek souvisejících s populární hudbou. Odborné komunikaci na tomto mezioborovém poli výzkumu by napomohly rejstříky. Už proto, že publikované výsledky se dotýkají také konceptu populární kultury, na jehož formování se freiburgské dokumentační a výzkumné centrum významně podílí.

Věra Frolcová (EÚ AV ČR, v. v. i., Brno)

**Patricia Fumerton – Pavel Kosek – Marie Hanzelková
(eds.). *Czech Broadside Ballads as Text, Art, Song in
Popular Culture, c. 1600–1900*. Amsterdam: AUP, 2022.
498 s. ISBN 978-94-6372-155-4**

V loňském roce spatřila světlo světa kolektivní monografie *Czech Broadside Ballads as Text, Art, Song in Popular Culture*, která přibližuje českou kramářskou píseň i zahraničním

čtenářům. Jedná se o souhrn textů od dvaceti osmi autorů z poměrně širokého spektra různých oborů – knihovnědy, historie, jazykovědy, literární vědy, hudební vědy, etnologie